

අස්ගිරි විහාරයේ පරමධම්ම කතිකාවත
පිළිබඳ විමසුමක්

විල්ගමුවේ පියනන්ද හිමි

හැඳින්වීම

සියම් නිකාය නියෝජනය කරන අස්ගිරි පාර්ශ්වීය කාරක සංඝ සභාව විසින් සම්පාදනය කළ කතිකාවත් අතර පරමධම්ම කතිකාවතට සුවිශේෂිත වැදගත්කමක් හිමි වේ. එම කතිකාවත අනෙක් කතිකාවත් අතර සුවිශේෂිත වනුයේ අස්ගිරි පාර්ශ්වීය කාරක සංඝසභාව තුළ ම උද්ගත වූ ප්‍රශ්නයක් පදනම් කරගෙන සම්පාදනය වූ නිසාවෙනි. පරමධම්ම කතිකාවත සම්පාදනය කිරීමට පෙර අස්ගිරි විහාරයේ මහානායක පදවිය දැරූ අතිපූජ්‍ය යටවත්තේ සුවර්ණඡෝති නාහිමියන් කාරක සංඝසභාවේ කිහිප දෙනෙකු සමග එක්ව සම්මතයට පටහැනි ලෙස නායක පදවි පත්කිරීමක් සිදු කර තිබේ. මේ පිළිබඳව අප්‍රසාදයට පත් තත් අවධියේ අනුනායක පදවිය දැරූ අතිපූජ්‍ය පැපලේ අත්ථදස්සි නාහිමියන් විසින් සිය විරෝධය මහනුවර ඒජන්තවරයා වෙත රපෝත්තු කරන ලදී. ඒ පිළිබඳව සැලකිලිමත් වූ ඒජන්තවරයා මතුවට එවැනි අර්බුද ඇති නොවීම සඳහා කතිකාවතක් සම්පාදනය කරගන්නා ලෙස අස්ගිරි විහාරීය සංඝයා වහන්සේට දන්වන්නට යෙදුණි. එම දැනුම් දීමට අනුගත වූ අස්ගිරි විහාරීය කාරක සංඝ සභාව විසින් පරමධම්ම කතිකාවත සම්පාදනය කරන ලදී. අස්ගිරි පාර්ශ්වය නියෝජනය කරන භික්ෂු සංඝයාට මෙන් ම නූතන ශ්‍රී ලංකේය සමස්ත භික්ෂු සංඝයාට ද වැදගත් නිර්දේශ හා කතිකාවත් රැසක් අන්තර්ගත පරමධම්ම කතිකාවත සම්පාදනය කිරීම සඳහා පසුබිම් වූ කරුණු, එහි ඓතිහාසික පසුබිම, කතිකාවතේ අන්තර්ගතය තුළින් අනාවරණය වන කරුණු කෙරෙහි අවධානය යොමු කරමින් මෙම අධ්‍යයනය සිදු කෙරේ.

ඓතිහාසික පසුබිම

‘පරමධම්ම’ කතිකාවත අස්ගිරි විහාරීය අතිරේක විංසන් වර්ගික කාරක සංඝ සභාව විසින් බු.ව. දෙදහස් සිව්සිය එක් වැනි වර්ෂයේ (බු.ව. 2401) එනම් ක්‍රි. ව. 1858 දී සම්මත කරගන්නට යෙදුණු කතිකාවතකි.¹ කතිකාවතේ මුල් පත් ඉරුවේ වම් පැත්තේ ඉහළකෙළවරේ සඳහන් කර ඇති විස්තරයෙන් පැහැදිලි වනුයේ මෙම කතිකාවත බු.ව. 2401 දී හෙවත් ක්‍රි. ව. 1858 වැන්නේදී සම්පාදනය කර ඇති බව ය. කතිකාවතේ මුල් කොටස පූර්විකාවකින් සමන්විත වේ. එහි සඳහන්ව ඇත්තේ මෙවැනි කතිකාවතක් සම්පාදනය කිරීමට පසුබිම් වූ හේතු සාධකයන් ය. ඒ අනුව එක්රැස්ව සාකච්ඡා කිරීම තුළින් සංඝ සාමග්‍රිය පවතින බව බුදුන් වහන්සේ විසින් වදාළ කරුණු ත්‍රිපිටකයෙන් හා අටුවාවෙන් උපුටා දැක්වීම සිදු කර තිබේ. ඉන් පසුව එහි සඳහන් වනුයේ සිංහල රාජවංශය පිරිහීගිය ආකාරයත් ඒ වෙනුවට ඇහැළේපොළ ආදී රදලවරු ඉංග්‍රීසීන්ගේ සහය ගෙන උඩරටදී කරන ලද ගිවිසුමත් එම ගිවිසුමෙන් බුදුදහමට ලබාදීමට පොරොන්දු වූ වරප්‍රසාදයත් ආදී කරුණු ය. එසේ කරුණු සඳහන් කිරීමෙන් පසුව වර්ෂ 1845 ක් වූ අප්‍රේල් මස 23 වන දින ගරුතර ගොවැරුණදෝර් උන්නාන්සේ විසින් රදලවරුන් හා උභය විහාරයේ සංඝයා රැස් කරවා දළදා වහන්සේ ආරක්‍ෂා කරගන්නා ආකාරයත් ඒ සඳහා කරන පූජා චාරිත්‍ර කිරීමටත් කිසියම් වැඩපිළිවෙළක් සකසා ගන්නා ලෙසත් කරන ලද දැනුම්දීම සඳහන්ව ඇත. එම දැනුම් දීමේදී අස්ගිරි විහාරයේ පුරප්පාඩුව පවතින නායක තනතුරට සුදුසු කෙනෙක් එම විහාරයේ සංඝයා වහන්සේ විසින් ම තෝරා පත්කරගන්නා ලෙස කරන ලද දැනුම්දීම ද ඇති අතර එවැනි පත්කිරීම්වලින් ඉංග්‍රීසි ආණ්ඩුව මෙතැන් සිට ඉවත්වන බව එහි ම සඳහන් කර තිබේ.²

ඉංග්‍රීසි ආණ්ඩුව මේ ආකාරයෙන් සඳහන් කළ ද දළදා වහන්සේ සම්බන්ධ කාරණාවලදී පමණක් එකඟ වූ උභය විහාරීය සංඝයා වහන්සේ හා රදලවරු බුදුසසුනක් එය පැවතිය යුතු ආකාරයත් එයට ලැබිය යුතු වරප්‍රසාද ආදියත් ලියා දන්වා ඒජන්තවරයාට දුන් බව කතිකාවතේ සඳහන් කරන අතර එයට ප්‍රතිචාර වශයෙන් ලිපියක් එංගලන්ත ආණ්ඩුව වෙත යැවූ බවට වර්ෂ 1847 ක් වූ ඔක්තෝම්බර් මස 2 වැනි දින ලකුණු කළ ලේඛනයක් ලැබුණු බවත් එම ලිපිය කියවා

බලා අති උතුම් වික්ටෝරියා රැජින අවසාන වශයෙන් බුදුදහමට ඇතිව තිබූ ප්‍රශ්න සාධාරණව විසඳා එවූ බවක් එහි සඳහන් වේ.³

“ඒ දැක්වූ ප්‍රකාර වම් 1853 ක් වූ අප්‍රේල් මස 07 වෙනි දින ලකුණු කළ නොම්මර 152 දරණ මහා රාජාඥා පත්‍රයෙන් ලක්දිව බුද්ධ ශාසනය සහ දළදා වහන්සේ සම්බන්ධවත් නායක ධානාන්තර පත්කිරීම පිළිබඳවත් ඒතාක් ආණ්ඩුවට තිබුණ මැදිහත්කමෙන් අනුමතය හැර ඉතුරු සියළු බලය මහනුවර අස්ගිරි මල්වතු යන උභය විහාරවාසී මහ සඛසයා වහන්සේලාට වෙන් වෙන් වසයෙන් භාර දෙඩ යෙදුනාය. මෙසේ මහා රාජාඥ පනත ලැබුනාට පසුව මෙම අස්ගිරි විහාරයෙහි පුරප්පාඩු පැවැති මහනායක ධානාන්තරයට යෝග්‍ය ස්ථවිර දෙනමක් තෝරා ගැනීමේ විභාගය සඳහා වම් 1853 ක් වූ මැයි මස 11 වෙනි දින අස්ගිරි විහාරේ මහ පෝයගෙට රැස්වෙඬ යෙදුන සංඝයා වහන්සේලා 75 නමින් 4 නමක් එම මහනායක ධානාන්තරය පිණිස ආයාචනා පත්‍ර ඔප්පුකර සිටි තැනෙදි ඉතුරු 71 නම මහ සඟ සම්මුතිය සෑදී ගොඩමුත්තේ සිඬාර්ථ උන්වහන්සේ මුල්ව තබා වැල්ලව අත්ථදස්සී උන්වහන්සේද පොතුහැර රතනපාල උන්වහන්සේද පිටියේගෙදර වන්දනෝති උන්වහන්සේද පේරාදෙණියේ ඉන්දනෝති යන ධම් ධර විනේධර දැනුමැති මේ පස්නම එවේලේම තෝරා ඒ පිළිබඳ රාජ පිළිබඳ ක්‍රත්‍ය භාරය මහසඟ සම්මුතියෙන් බාරදෙඬ යෙදුනාය.”⁴ පුරප්පාඩුව පැවති අස්ගිරි විහාරයේ නායක පදවි පිරවීමට කාරක සංඝ සභාව සංවිධානාත්මක වැඩපිළිවෙළක් ක්‍රියාත්මක කළ බව ඉහත කරුණු අධ්‍යයනයෙන් පැහැදිලි වේ.

ඉහත සඳහන් කළ තෙරවරු හතර නම විසින් කරුණු කාරණා පරීක්ෂා කොට දෙන ලද තීන්දුව නැවතත් විමර්ශනයට ලක්කළ අස්ගිරි විහාරීය කාරක සංඝ සභාව විසින් අස්ගිරි විහාරයේ මහා නායක තනතුරට යටවත්තේ සුවර්ණචෝත්තාභිධාන හිමියනුත්, එසේම බදුළු මුතියංගන විහාරේ ප්‍රධාන කමත් සමග පැපලේ අත්ථදසාභිධාන උන්වහන්සේට අස්ගිරි විහාරේ දෙවැනි නායක තනතුරත් මහ සම්මුතියෙන් තෝරා සම්මතකර වම් 1853 ක්වූ මැයි මස 17 වැනි දින අස්ගිරි විහාරේ මහ සඟ සම්මුතියේ ප්‍රථම රපෝර්තු මහනුවර කවිචේරියට ඔප්පුකරන්ඩ යෙදුණේය.⁵ ඉංග්‍රීසි ආණ්ඩුවේ ඉල්ලීම මත අස්ගිරි විහාරීය කාරක සංඝ සභාව විසින් සිය පාර්ශ්වයේ දෙවැනි මහා නායක හිමියන් හා

අනුනායක හිමියන් පත්කරගත් ආකාරය මෙයින් පැහැදිලි වන අතර එම පත්කිරීම ඉංග්‍රීසි ආණ්ඩුව වෙත දැනුම් දීමට ද කටයුතු කළ බව මෙයින් තහවුරු වේ. අස්ගිරි විහාරීය පාර්ශ්වයේ ප්‍රධාන පරමාර්ථය මෙයින් සඵල වූ බව පෙනේ.

මේ ආකාරයෙන් මහානායක තෙර නමක් මෙන් ම අනුනායක තෙර නමක් සංඝ සම්මුතියෙන් පත් කරගැනීමෙන් පසුව කිසියම් ප්‍රශ්නයකට එම පාර්ශ්වයේ මූලස්ථානය මුහුණ දෙයි. එවැනි ප්‍රශ්නයකට අදාළ වන හේතු සාධක ඉස්මතු කරන්නේ එහි අභිනව මහානායක හිමිපාණන් විසිනි. අනුනායක හිමියන් විසින් ඉංග්‍රීසි ආණ්ඩුවට කරන ලද රපෝත්තුවෙන් පැහැදිලි වනුයේ මහා නායක හිමියන් පැවැති නීති රීති සම්ප්‍රදායන් උල්ලංඝනය කරමින් කාරක සංඝ සභාවේ හිතවත් පිරිසක් සමග එකතුව අලුත් විහාරයේ හා සුදුහුම්පොළ විහාරයේ නායක තනතුරු පත්කර තිබේ.⁶ එය නීති විරෝධී හෙයින් එම පත් කිරීම් වලංගු නොකරන ලෙස අනුනායක හිමියන් විසින් රජයට රපෝත්තුවක් කර තිබේ. මෙයින් පැහැදිලි වනුයේ මහා නායක හිමියන් හා අනුනායක හිමියන් අතර මනා සබඳතාවක් නොතිබුණු බව ය. සංඝ සම්මුතියෙන් කළ යුතු තීන්දු තීරණ එක් පාර්ශ්වයක් විසින් පමණක් සිදු කිරීමට යාම නිසා මේ ආකාරයෙන් ප්‍රශ්නයක් ඇති වූ බව පෙනේ.

ඉහත සඳහන් කළ ආකාරයට අනුනායක හිමියන් විසින් කරන ලද රපෝත්තුව පදනම් කරගෙන මහනුවර වංශාධිපති ‘ආර්.පෝවර්’ ඒජන්ත උන්නාන්සේ විසින් නොම්මර 1078 දරණ උපදේශ පත්‍රයෙන් අස්ගිරි විහාරීය සංඝයා වහන්සේට දන්වා සිටියේ නැවතත් මෙවැනි අර්බුද ඇති නොවීමට කතිකාවතක් සම්මත කරගන්නා ලෙස ය. “කතිකාවතක් ඇතිකර ඒ අනුව කුදු මහත් පිළිවෙත් පිරිම ශාසනික සිරිත නිසාත් මතු අර්බුද ඇති නොවී සංඝයාගේ සාමග්‍රියට ප්‍රතිශ්ඨාධාරද ආඬුවේ නීති ප්‍රකාර පවතිම ඕනෑ නිසාත් සුදුස්සන් හා කථාකර ධම් විනයානුකූල කතිකාවතක් සම්මතකර ගැණීමේ විභාගයට නෙවාසික සියළු සංඝයා ඇතුළු අස්ගිරි විහාර පාර්ශ්වයට අයත් ප්‍රධාන විහාරස්ථානවල ප්‍රධානවරුන් වහන්සේලාටත් දන්වා වර්ෂ 1857 ක් වූ අගෝස්තු මස 15 වෙනි දින අස්ගිරි විහාරේ මහ පෝයගෙට මහත්ම සඛස සම්මුතියක් රැස්කරවම යෙදුනා ඇත.”

ඒජන්තවරයාගේ ඉල්ලීම මත අස්ගිරි විහාරයේ කාරක සංඝසභාව හා එම පාර්ශ්වයට අයත් ප්‍රධාන පෙළේ විහාරස්ථානවල අධිපතින් වහන්සේලා ඇතුළු පිරිසගේ අනුමැතියෙන් මෙම කතිකාවත කරන්නට යෙදුණු බව ඉහත විස්තරයෙන් පැහැදිලි වේ. එහි සඳහන් ආකාරයට ඔවුන් සැමගේ පොදු අරමුණ වූයේ ශාසනික කුදු මහත් සිරිත් විරිත් ආරක්‍ෂා කරගැනීමත් සංඝ සාමග්‍රියත් ය. මෙම කරුණු වඩාත් තහවුරු කර ගැනීමට රජයේ නීති ප්‍රකාර බව ද අවශ්‍ය හෙයින් රජයේ ඉල්ලීමට ද ඇහුම්කන් දුන් බව පෙනේ. පරම ධම්ම කතිකාවත සම්පාදනය කිරීමට මත්තෙන් ඒ සඳහා පාදක වූ කරුණු ඉතා දීර්ඝ ලෙසින් කතිකාවතේ මෙසේ සඳහන්ව තිබේ. එම කතිකාවතේ ඓතිහාසික පසුබිම ද එයින් අනාවරණය වේ. අස්ගිරි විහාරයේ කාරක සංඝසභාවේ ඉස්මතු වූ අර්බුදයක් පදනම් කරගත් ඉංග්‍රීසි ආණ්ඩුව එවැනි අර්බුද නැවත ඇති නොවීමට කතිකාවතක් සම්පාදනය කරගැනීම කාලෝචිත යැයි යනුවෙන් කරන ලද දැනුම් දීම මෙවැනි කතිකාවතක් සම්පාදනය වීමේ පසුබිමයි.

පරමධම්ම කතිකාවතේ අන්තර්ගතය

පරමධම්ම කතිකාවතේ ප්‍රස්තාවනා කොටස ඒ ආකාරයෙන් අවසන් වන අතර ඉන් අනතුරුව එහි සඳහන් වන්නේ කතිකාවතේ අන්තර්ගතය සාරාංශ කොට දැක්වීමකි. “මෙසේ සිවු දිසාව හා සත් රටෙන් වැඩ වදාළ අපේ සංඝයා හා මෙහි නෙවාසික මහානායකොපනායක දෙනම ප්‍රධාන සුතිස්තමක් සාමග්‍රී සමාදර ඇතිව වැඩ හිඳ ප්‍රිය කථා සිලීව සාකච්ඡාකර මෙම අස්ගිරි විහාරයෙහි පවත්වාගෙන ආ සිරිතත්, ඉහත කී නොමීමර 152 දරණ මහාරාජාඥා පනත කරණකොටගෙන මින්මතු පවතිඬ ඕනෑ අන්දමත් මෙ විහාර සභාව පවත්වත්ඬ ඕනෑ අන්දමත් සඛසයා පිළිපැදිය යුතු අන්දම සහ ලැබෙනදේ බෙදාදී වැළඳිය යුතු විධියත් දළදා තේවමුර බාරදෙන විධිය සහ ශාසනික ශාම ධානාන්තර වලටම යෝග්‍ය තැන් තෝරා ගතයුතු විධියත් මේ මහා විහාරයෙහි සහ මෙම පාර්ශ්වයෙහි සබ්‍රම්සරුන් වහන්සේලාගේ අන්‍යෝන්‍ය සාමාග්‍රිය ඇති වන සේ පිළිපැදිය යුතු විධියත් වේ. මේලෙස යයිද මේ සිරිත් නියමකර තැබුවොත් හොඳයි කියා සුදුස්සන් හා කථා සංසන්දනය කොට ඉක්බිතිව මෙම අස්ගිරි විහාර සභාවට “පරමධම්” යන උතුම් ශ්‍රී නාමය ඒ මහා සම්මුතියෙන්

තබා වදාළාය.”⁸ පරමධම්ම කතිකාවත සම්පාදනය කිරීම සඳහා සහභාගි වූවෝ කවුරුන් ද, භික්ෂු සංඝයාගේ පිළිවෙත කෙසේ සකස්විය යුතු ද අස්ගිරි විහාර සංඝ සභාවට පරමධම්ම යන නම ලැබුණේ කෙසේ ද, මෙම කතිකාවතේ අන්තර්ගතව ඇත්තේ කුමක් ද, සාකච්ඡාවට බඳුන් වූ ව්‍යවස්ථාමය කරුණු කවරේ ද හා කතිකාවත සම්පාදනය කිරීම තුළින් අපේක්ෂිත අරමුණු කවරේ ද ආදී කරුණු මෙයින් අනාවරණය වේ.

පරමධම්ම කතිකාවත සම්පාදනය කිරීම සඳහා අස්ගිරි විහාරයේ කාරක සංඝ සභාවේ භික්ෂූන් වහන්සේලා අතුරින් හත් නමක් තෝරාගත් අතර උන්වහන්සේලා “එම ව්‍යවස්ථාකාරක සම්මුතිය විසින් බුද්ධ දේශනාවටත්, රාජාඥාවටත් පුරාණ කතිකාවලටත් ආවේනිකව පවත්වාගෙන එන දැහැමි වත් සිරිත් වලටත් එකඟව කථා සංසන්දනයකොට ධම් විනයානුකූල ලෙස සම්පාදනයකර ඔප්පු දෙඬු යෙදෙන “පරමධර්ම” කතිකාවතේ වග හැටි නම්.”⁹ යනුවෙන් බුද්ධ දේශනාවට මෙන් ම පුරාණ රාජාඥාවට ද අනුකූලව ධර්ම විනයට ප්‍රතිවිරුද්ධ නොවී පරම ධම්ම කතිකාවත සම්පාදනය කරන්නට යෙදුණි. අස්ගිරි විහාරීය කාරක සංඝසභාව බුද්ධ දේශනාවට අනුගත වූවා සේම පුරාණ රජදරුවන් විසින් අනුදත් රාජනීතියට ද අනුගත වී තිබේ. භික්ෂුවක් බුද්ධ නීතියටත් රාජනීතියටත් යන අංශ දෙකට ම අනුගතව වාසය කළ යුතු බව මෙයින් තහවුරු වේ. සිය නිකාය සම්ප්‍රදායන් සුරක්ෂිත කරමින් කතිකාවත් සම්පාදනය කරගත්ත ද එහි අන්තර්ගතය බුද්ධ දේශනාවටත් තත් විනයටත් ප්‍රතිවිරුද්ධ නොවිය යුතු ය. ඒ පිළිබඳ මනා අවබෝධයෙන් පසු වූ අස්ගිරි විහාරීය කාරක සංඝසභාව සිය විහාර පාර්ශ්වීය භික්ෂු සංඝයා වෙනුවෙන් සම්පාදනය කළ කතිකාවත බුද්ධ දේශනාවටත් විනයටත් අනුකූලව රචනා කර තිබේ.

පරමධම්ම කතිකාවත; අස්ගිරි විහාරීය හා එම පාර්ශ්වය නියෝජනය කරන භික්ෂූන් වහන්සේලාගේ සාමග්‍රියත්, සිල්වත් බවත් අපේක්ෂා පෙරදැරිව සම්පාදනය කරන ලද්දකි. කතිකාවත ප්‍රථමයෙන් ම අවධානය යොමු කර ඇත්තේ අස්ගිරි පාර්ශ්වය හා අස්ගිරි විහාරයේ නේවාසිකව වාසය කරන සාමණේරුවරු ප්‍රමුඛ කරගත් උපසපත් භික්ෂූන් වහන්සේලාගේ දිනවර්යාව, ඔවුනොවුන්ට පැවරී ඇති වත් පිළිවෙත්,

බුදුන් වැදීම ආදී කොට ඇති සිරිත් විරිත්වලට ය. එම කතිකාවතේ අවසානයේ දී නැවතත් සිහිපත් කරනුයේ ඔවුනොවුන් අතර සමගිය ආරක්‍ෂා කරගනිමින් වාසය කළ යුතු බව ය. ¹⁰ සාමනේරවරු සිය ගුරු හිමියන් සමීපයේදී මෙන් ම විහාරස්ථානයේදී හා ඉන් බැහැරවන අවස්ථාවන්හිදී හැසිරිය යුතු ආකාරය, බණ දහම් ඉගෙනගත යුතු ආකාරය හා පොත් පත් ලිවීම් ආදී කටයුතුවල නියැලිය යුතු ආකාරය ආදී වශයෙන් සාමනේර ජීවිතය පිළිබඳ කරුණු රැසක් මෙහිදී සාකච්ඡාවට බඳුන් කොට තිබේ. ශාසනයේ වීර පැවැත්ම විනය මත පදනම් වනවා සේම සංඝ සමාජය ඉදිරියට රැගෙන යන ප්‍රාථමික සමාජ බලවේගය වනුයේ සාමනේර පැවිද්දන් ය. එසේ හෙයින් උන්වහන්සේලා නිවැරදි ශාසනික වත්පිළිවෙත්හි පිහිටා සුප්පෙල හික්කු සමාජයක් නිර්මාණය කරගැනීම ශාසන භාරධාරී සංඝයා වහන්සේගේ යුතුකමකි. එම යුතුකම් සපුරාලමින් සාමනේරවරුන්ගේ අධ්‍යාපන ජීවිතයත්, උන්වහන්සේලාගේ සාමාන්‍ය ජීවිතයත් වර්ධනය කරලීම සඳහා කතිකා නිර්දේශ රැසක් පරම ධම්ම කතිකාවතීන් සම්මත කරගෙන ඇති බව එම කතිකාවතේ අන්තර්ගතයෙන් තහවුරු වෙයි.

පරමධම්ම කතිකාවතේ අන්තර්ගතය තුළ අස්ගිරි විහාරයේ නේවාසිකව වාසය කරන හික්කුන් වහන්සේලාගේ මෙන් ම එම පාර්ශ්වයට අයත් අනෙක් හික්කුන් වහන්සේලාගේ දිනවරියාව පිළිබඳ කරුණු, පෝයගේ සිදු කළ යුතු වත් හා සිරිත් විරිත්, සංඝයා වහන්සේගේ විනය කර්ම කටයුතු, හික්කුන් වහන්සේ විසින් කළ හා නොකළ යුතු දේ, සාංඝික දේපළ පරිහරණය කළ යුතු ආකාරය, දළදා මාළිගයේ තේවා මූරය බාරගැනීම හා එම කටයුතු කළ යුතු ආකාරය, නායක ධානාන්තර පත්කිරීමේ ක්‍රමවේදය, විහාරයට ලැබෙන ආදායම ලේඛනගත කිරීම සහ ඒවා භාවිත කළ යුතු ආකාරය, ලේඛකාධිකාරී හිමි සහ මහනායක හිමිගේ කාර්යභාරය ආදී කොට ඇති කරුණු රැසක් එහි විද්‍යමාන වේ.¹¹ මෙම කරුණු පිළිබඳ දීර්ඝ විශ්ලේෂණයක යෙදෙමින් කාරක සංඝ සභාව අස්ගිරි විහාරීය හික්කුන් වහන්සේලාගේ සිල්වත් බවත් සාමාජික ජීවිතයත් සුරක්‍ෂිත කිරීමට පියවර රැසක් ගෙන තිබේ.

ඉහත කරුණු හා සමගාමීව වස් ඵලභීම ආදී කොට ඇති කරුණු සාකච්ඡාවට ලක් කරන විට පාරාජිකා ආපත්තියට පැමිණි භික්ෂූන් වහන්සේලා සම්බන්ධයෙන් ගත යුතු පියවර, එවැනි ආපත්තියට පත් වූවන් පෙහොය විනය කර්මය කිරීමේදී බැහැර කළ යුත්තේ කෙසේ ද වස් ඵලභීය යුතු ස්ථාන කවරේ ද¹² ඇතුළු ගමට ප්‍රවේශ වන්නේ නම් එසේ යා යුත්තේ කවර කාලයක ද අනවශ්‍ය විදියට එහි ප්‍රවේශ වීමෙන් ඇති වන ප්‍රශ්න කවරේ ද ආදී කරුණු කෙරෙහි වැඩි සැලකිල්ලක් දක්වමින් කරුණු සාකච්ඡා කොට තිබේ. උපසපන් භික්ෂූන් වහන්සේලා හා සම්බන්ධ වැදගත් ම විනය කර්මයක් වන්නේ පොහෝ කටයුතු කිරීමයි. එම විනය කර්මයට සහභාගි විය යුත්තේ විනයකාමි භික්ෂූන් වහන්සේලා පමණි. පාරාජිකා ආදී ඡේද්‍යාගාමිණී ඇවතකට පත් වූ භික්ෂුවක් එවැනි වැදගත් විනය කර්මයක් සිදුවන ස්ථානයකට සහභාගි නොවිය යුතු ය. විනයකාමි බව භික්ෂු ජීවිතයේදී අතිශයින් වැදගත් වන බැවින් පරම ධර්ම කතිකාවත එයට වැඩි අවධානයක් යොමු කොට සාකච්ඡාවට ලක් කොට තිබේ.

“ධර්ම ගෞරවයෙන් කෙරුණු ධර්ම ශාලා මඬපාදයෙහි මිස අම්බලම් ගොනටු ආදී භීත ලාමක ස්ථානවල රාත්‍රි බණ නොකිය යුතු.”¹³ යන කතිකාව තුළින් පැහැදිලි වනුයේ ධර්ම දේශනා කළ යුත්තේ කුමන ස්ථානවල ද එය කොතරම් ගෞරවනවිතව කළ යුතු දෙයක් ද යන්නයි. මේ පිළිබඳ දඹදෙණි කතිකාවතේ ද සාකච්ඡා වී ඇත. නූතන සංඝ සමාජයේ පරිහානියට අතිශයින් ම බලපෑම් කරන තවත් වැදගත් කරුණක් වනුයේ විවිධ භික්ෂූන් වහන්සේලා විසින් සිදු කරනු ලබන ධර්ම දේශනාවන් ය. කලු ලෑලි මත ලියමින්, ඇවිදින්, උසුලු විසුලු කරමින් ධර්මයට අගෞරව වන ආකාරයේ කරන ධර්ම දේශනා එමට ය. එවැනි විකාරී ධර්ම දේශනාවන්ගෙන් බැහැරව ධර්මයට ගරු කරමින් ධර්ම දේශනා පැවැත්විය යුතු ස්ථාන කවරේද යන්න පිළිබඳ සිහිගැන්වීමක් මෙහිදී සිදු කර තිබේ. ධර්ම දේශනා පැවැත්වීමට සුදුසු නුසුදුසු තැන් පිළිබඳ අවබෝධයක් මෙයින් ජනිත කෙරේ.

දඹදෙණි කතිකාවතෙහි¹⁵ සහ රාජාධිරාජසිංහ කතිකාවතෙහි¹⁶ භික්ෂූන්ට තහනම් කොට ඇති තිරස්චිත විද්‍යාවන් මෙම කතිකාවතින් තහනම් කොට ඇත. “නැකැත් වෙදකම් අංගම්පිල්ලි හූනියං යක්ෂ

මන්ත්‍ර ජප කිරීමාදී භික්ෂූන්ට අයෝග්‍ය ශාස්ත්‍ර ...”¹⁷ වන හෙයින් එවැනි ලාමක කටයුතුවලින් ජීවිකාව නොකළ යුතු යැයි පරමධම්ම කතිකාවත අවධාරණය කර තිබේ. පරම ධම්ම කතිකාවත සම්පාදනය වන අවධියේදී ද ඇතැම් භික්ෂූන් වහන්සේලා ඉහත සඳහන් කළ භික්ෂූන් වහන්සේලාට අයෝග්‍ය වූ ශාස්ත්‍ර කටයුතුවල යෙදෙමින් සිය ජීවිකාව පවත්වා ගන්නට උත්සාහ කොට ඇති බව එයින් තහවුරු වේ.

වර්තමාන ශ්‍රී ලාංකේය බෞද්ධ සමාජයේ ද අතිශයින් සාකච්ඡාවට බඳුන් කළ යුතු කරුණක් පරම ධම්ම කතිකාවතේ දී සාකච්ඡාවට ලක්ව තිබේ. නූතන ශ්‍රී ලාංකේය බෞද්ධ සමාජයේ අතිශයින් ජනප්‍රිය වන්දනාවක් වනුයේ ධාතු වන්දනයයි. එම ක්‍රියාදාමය අද්‍යක්‍ෂණ අවධියේ මෙහෙයවමින් සිටින්නේ රූපවාහිනී නාලිකා හා ගුවන් විදුලි නාලිකාවන් ය. ඒ සඳහා මැදිහත් වන වෙහෙර විහාර ද නැතුවා නොවේ. මෙම ක්‍රියාදාමය හා බැඳී කටයුතු යහපත් වේතනාවෙන් යුතුව සිදු කරන්නේ නම් සැබවින් ම ප්‍රශ්නයක් නැත. නමුත් බුදුන් වහන්සේගේ හා ශ්‍රාවකයන් වහන්සේලාගේ ධාතුන් වහන්සේලා යැයි පවසමින් මුදල් උපයන පිරිසක් ද වර්තමාන සමාජය තුළ සිටින බව කිව යුතු ය. හුදෙක් ඒවා ජනප්‍රිය බවට පත්කරගත් පිරිස මුදල් ඉපයීම ම පරම අපේක්ෂාව කරගෙන කටයුතු කරති. මෙම කතිකාවත ලියවෙන අවධියේ ද මෙවැනි ම ක්‍රියාදාමයක් සමාජය තුළ සාකච්ඡාවට ලක්වෙන්නට ඇත. ඒ පිළිබඳ සැලකිලිමත් වූ අස්ගිරි විහාරීය කාරක සංඝසභාව මෙම කරුණ කතිකාවතට ඇතුළත් කර සාකච්ඡාවට ලක්කර තිබේ.

ඉහත කරුණුවලට අමතරව තවත් වැදගත් කරුණක් කතිකාවතේ දී සාකච්ඡාවට ලක්ව තිබේ. “පැවිදිතැන් විසින් ධාතු පෙති පිළිම පොත් සිවුරු පිලි ආදිය ගෙන සමාදන් වස්තු උපදවා නොවැලඳිය යුතු.”¹⁸ යන කතිකාව එවැනි වැදගත් කතිකාවකි. මුදල් ඉපයීම එක ම පරමාර්ථය කරගත් ඇතැම් භික්ෂූන් වහන්සේලා බුදුන්වහන්සේගේ, අග්‍රශ්‍රාවකයන් වහන්සේලාගේ, අසුමහා ශ්‍රාවකයන් වහන්සේලාගේ, ධාතුන් වහන්සේලා යැයි කියමින් ඒවා ප්‍රදර්ශනය කොට විවිධාකාර ඉපයීම් සිදු කරති. ධාතුන් වහන්සේලාට අමතරව ඒ සඳහා පෙති පිළිම, මෙන් ම කරඬු හා සිවුරු පිරිකර ආදිය ද

භාවිත කරති. මෙවැනි කටයුතුවලින් කවරෙකු හෝ මුදල් උපයමින් සිය ජීවිකාව පවත්වාගන්නට උත්සාහ කරන්නේ නම් එය නුසුදුසු ක්‍රියාවක් බවත් එවැනි දෑ නොකළ යුතු බවත් කතිකාවත අවධාරණය කර තිබේ. මෙම කතිකාවත අතීතයට මෙන් ම වර්තමානයට ද එකසේ වැදගත් කතිකාවතක් ලෙස සැලකිය හැකිය.

වර්තමන බුද්ධ ශාසනය තුළ සංඝයා වහන්සේලා අතර ප්‍රශ්න ඇති කරන ප්‍රධාන කරුණක් වනුයේ ගොදුරුගම්වල අලුතින් වෙහෙර විහාර ඉදිකිරීමේ ප්‍රශ්නයයි. එවැනි නව නිර්මාණ ඇතැම් විට එක ම පාර්ශ්වයේ භික්ෂූන් වහන්සේලා විසින් හෝ වෙනත් පාර්ශ්වීය හෝ නිකායික භික්ෂූන් වහන්සේලා විසින් හෝ සිදු කරනු ලැබේ. එසේ අලුතින් විහාරස්ථාන ඉදිකරන භික්ෂූන් වහන්සේලා මෙම ක්‍රියාවෙන් හානියක් වනුයේ තවත් භික්ෂූන් වහන්සේ නමකට හෝ එසේත් නොමැති නම් බුද්ධ ශාසනයට යැයි සිතන්නේ නැත. භික්ෂූන් වහන්සේලා සමග කිසියම් ප්‍රශ්නයක් ඇති වූ විට ඇතැම් දායක පිරිස් විහාරස්ථානයට අයත් ගොදුරු ගමේ ම විහාරස්ථානයක් හදා භික්ෂූන් වහන්සේ නමක් ගෙන්වා ගනිති. මෙවැනි දෑ ශාසනික අර්බුද ඇති කිරීමට බලපාන ප්‍රධාන සාධක ලෙස සැලකිය හැකි ය. එනිසා ම අස්ගිරි විහාරීය කාරක සංඝ සභාව ද මේ කරුණ සාකච්ඡාවට බඳුන්කර ඇති බව “දායකවරුන් වස්ත්‍රාභරණාදිය දී ඔවුන් සිත් ගැනීමෙන් ද කේලාම් කියා ඔහු ඔවුන් කෙරෙහි බිඳුවාලීමෙන් ද තමන් වසඟ කොටගෙන වෙනස්ථාන පන්සල්වලට සැදී තිබෙන ගොදුරු ගම්වල අමුතු අමුතු පන්සල් නොකරවිය යුතු.”¹⁹ යැයි එන සඳහනින් තහවුරු වේ. මෙය ශාසනික අර්බුද සමනය කරගැනීම සඳහා ගෙන ඇති ඉතා වැදගත් තීන්දුවක් ලෙස සැලකිය හැකි ය.

පරමධර්ම කතිකාවතේ දක්නට ලැබෙන සුවිශේෂිත්වය වනුයේ අනෙක් නිකායික හා පාර්ශ්වීය කතිකාවත්හි දක්නට නොලැබෙන කරුණු රැසක් අන්තර්ගත වන හෙයිනි. “අනුන්ගේ ගම්බිම් නැති කරවන්ඩ මරු යොදා නැකැත් නොකිය යුතු, පැවිදි තැන් විසින් පන්සල්වල හරක්ගාල් බැඳගෙන මේව්වල් කිරීම සහ කිරි දෙවීම නොකළ යුතු.”²⁰ ආදී වශයෙන් දැක්වෙන කරුණු අනෙක් කතිකාවත්හි දක්නට නොමැති කරුණු වන අතර මෙවැනි දෑ මෙම කතිකාවතට ඇතුළත් වන්නට ඇත්තේ මෙවැනි කාර්යයන්හි තත්

අවධියේ ඇතැම් හිඤ්ඤන් වහන්සේලා යෙදී සිටිය නිසා විය යුතු ය. මෙම කටයුතු ගිහියන් සතු කාර්යයන් වන හෙයින් හිඤ්ඤන් වහන්සේලා එයින් බැහැර විය යුතු බව කතිකාවතින් අවධාරණය කරයි. ඉහත සඳහන් කළ උදාහරණ පාඨයේ එන කරුණු සැබවින් ම හිඤ්ඤ ජීවිතයට හානිදායක ක්‍රියාදාමයන් ය. විහාරස්ථානයක එළඳෙනුන් ඇති කරමින් උන්ගෙන් කිරි ටික දොවාගනිමින්, කෑම බීම දෙමින් හරක් මේව්වල් කිරීමට පෙළඹීම අශෝභන ක්‍රියාවලියක් වන්නා සේ ම ගිහියන්ට අයත් කාර්යයක නියැලීමක් ද වේ. මෙවැනි ලාමක ප්‍රාථමික ක්‍රියාවන්ගෙන් සිය පාර්ශ්වීය හිඤ්ඤ සංඝයා මුදවා ගැනීම පරමධම්ම කතිකාවතේ අපේක්ෂාව වූ බව පෙනේ.

නුවර යුගයේ සිට රචනා කර ඇති බොහෝ කතිකාවත්වල අවධානයට යොමු කර ඇති කරුණක් වනුයේ හිඤ්ඤන් වහන්සේලා විසින් සිය නෑයන් කෙරෙහි පැවතිය යුතු ආකාරය පිළිබඳවයි. සිය දෙමාපියන්ට හැර “... නෑ හිත මිත්‍රාදීන්ට ඖෂධයෙන් පමණක් සංග්‍රහකරණවා විනා ගම් බිම් තඹ පින්තල ආදී කැප අකැපදේන් නෑ නොනෑයන් දහම් වරදවා සංග්‍රහ කිරීමෙන් ශ්‍රද්ධාදෙය්‍ය විනිපතනය නොකටයුතු.”²¹ කතිකාවතේ සඳහන් විස්තරයට අනුව තමන්ට ලැබෙන සියලු ප්‍රත්‍ය පහසුකම්වලින් උපස්ථාන කිරීමේ හැකියාව ඇත්තේ සිය දෙමාපියන් දෙදෙනාට පමණි. අනෙක් ඥාති හිත මිත්‍රාදීන්ට සංග්‍රහ කිරීමට හැකි වන්නේ ඖෂධයන්ගෙන් පමණි. ඖෂධ හැර වෙනත් වස්තූන්ගෙන් ඥාති හිත මිත්‍රාදීන්ට සංග්‍රහ කරන්නේ නම් එම හිඤ්ඤව කුලදූෂක වරදට ලක්වේ. එනිසා එවැනි වස්තූන්වලින් සිය දෙමාපියන් හැර නෑදෑ හිත මිත්‍රාදීන්ට උපකාර නොකළ යුතු ය. හිඤ්ඤන් වහන්සේ එවැනි කටයුතුවලින් එසේ වැළකී සිටින කල දායකයන්ගේ දෝෂාරෝපණයටත් සෑකයටත් භාෂ්‍යය වන්නේ නැත.

ඉහත සඳහන් කළ කරුණුවලට අමතරව කිසියම් හිඤ්ඤවක් ගිහි භාවයට පත්වෙන විට සාංඝික දේපළ සම්බන්ධයෙන් අනුගමනය කළ යුතු පිළිවෙළත්,²² යම්කිසි හිඤ්ඤවක් කාලක්‍රියා කිරීමෙන් පසුව උන්වහන්සේ සතු දේපළ සහසතු වන ආකාරයත්, කිසියම් විහාරස්ථානයක අධිපති බවට පත්වෙන හිඤ්ඤවක් එහි දේපළ සම සමච බෙදාගෙන සිය පන්සල් පාර්ශ්වීය හිඤ්ඤන් වහන්සේලා සමග කටයුතු කළ යුතු පිළිවෙළත් ආදී වශයෙන් කරුණු රැසක්

කතිකාවතේදී සාකච්ඡාවට බඳුන් කොට තිබේ. එහි එන කරුණු විහාර සන්තක දේපළ හා පෞද්ගලික දේපළ පරිහරණය කිරීම හා සම්බන්ධ වේ. සිය පෞද්ගලික නිශ්චල වංචල දේපළ හැරුණු කොට විහාරස්ථානය වෙත, වෙත පූජා කොට ඇති විවිධ වස්තු නිශ්චල වංචල දේපළ සාංඝික වස්තූක් ලෙස පරිහරණය කළ යුතු ය. එවැනි වස්තු තනිව භුක්ති නොවිඳ විහාරස්ථානයේ සංවර්ධනයත් අන්තේවාසික සියලු භික්ෂූන් වහන්සේලාගේ සුඛවිහරණය සඳහාත් භාවිත කළ යුතු ය යන්න මෙයින් නිර්දේශිත ය.

අද්‍යතන කතිකාවත්වල දක්නට නොමැති වැදගත් කතිකාවතක් පරමධම්ම කතිකාවතේ ඇතුළත්ව තිබේ. එනම් භික්ෂූන් වහන්සේලා විසින් සිය පෞද්ගලික ධනය වියදම් කොට කරන ලද කර්මාන්ත ආදිය පිළිබඳ කරුණයි. “යම් භික්ෂු නමක් පුද්ගලික නොවන ස්ථාන සන්තක ඉඩමක පුද්ගලික වියදමෙන් යම් කර්මාන්තාදියක් කලොත් එම භික්ෂුව විසින් එම කර්මාන්තයෙන් දෙකෙන් කොට්ඨාසයක් ද ස්ථානේ ඉඩමක හටගත් වැලක් පමණ වූ අල්ප මාත්‍ර දෙයක්වත් ඇරන් වියදම් කලොත් එම කර්මාන්තයෙන් තුනෙන් කොට්ඨාසයක්ද කර්මාන්තකාරක භික්ෂුව විසින් පුද්ගලික කරගත යුතු.”²³ භික්ෂූන් වහන්සේලා පුද්ගලිකව වියදම් කොට කිසියම් ඉඩමක හෝ විහාරස්ථානයේ ඉඩමක හෝ යම් කර්මාන්තයක් කරන්නේ නම් උන්වහන්සේ විසින් ලබාගත යුතු ආදායම් කොටස මෙහි සඳහන් කර තිබේ. මෙවැනි කරුණක් නුවර යුගයට පෙර සම්පාදනය වූ කතිකාවත්වල මෙන් ම අද්‍යතන කතිකාවත්වල ද සඳහන් නොවේ. බුද්ධ නියමය ද ඉක්මවා ඇති එම කතිකාවත කාලීන අවශ්‍යතාව මත පාර්ශ්වීය භික්ෂූන්ගේ සම්මතයෙන් පනවා ගන්නට ඇත.

අස්ගිරි විහාරයේ ශාසනාභිවෘද්ධි වර්ධන කතිකාවතේදී මෙන්ම මෙම කතිකාවතේදී ද පොහොය කිරීම හා සම්බන්ධව කරුණු රැසක් පනවාගෙන ඇත. අස්ගිරි විහාරයේ කාරක සංඝසභාව ද විනය සම්බන්ධව වැඩි සැලකිල්ලක් දක්වා ඇති බව පත් ඉරු පහක් වැනි කොටසක් ඒ සඳහා වෙන් කිරීමෙන් පැහැදිලි වෙයි.²⁴ මීට අමතරව උපසම්පදා වැනි විනය කර්මයක් සිදු කරන්නේ කෙසේ ද ඒ සඳහා යොදාගත යුතු තෙරවරු ගණන කොපමණ ද, උපාධ්‍යාය හා කර්මාචාර්යවරුන් වශයෙන්

යොදාගන්නා හිඤ්ඤාත් වහන්සේලා සතු සුදුසුකම්²⁵ කවරේ ද ආදි විස්තර ද මෙහිදී සාකච්ඡාවට බඳුන් කොට තිබේ. මෙයින් පැහැදිලි වනුයේ පරමධම්ම කතිකාවත සම්පාදනය කළ අස්ගිරි විහාරීය පාර්ශ්වීය හිඤ්ඤාත් වහන්සේලා හිඤ්ඤා විනයට ප්‍රමුඛත්වයක් දී ඇති බව ය.

ඉහත පරිච්ඡේදයේ සඳහන් කළ කරුණ හා සමගාමීව සාකච්ඡාවට බඳුන්කර ඇති කරුණක් වනුයේ දළදා වහන්සේගේ තේවා ව හා සම්බන්ධ කරුණු ය. වසරක් ඇවෑමෙන් අස්ගිරි විහාරයට ලැබෙන දළදා වහන්සේගේ තේවා කටයුතු සඳහා තෝරා පත්කරගත යුතු හිඤ්ඤාත් වහන්සේලා කවුරුන් ද ඔවුන් සතුව ඒ සඳහා පැවැතිය යුතු සුදුසුකම් මොනවා ද, එම තෝරාගැනීම් කළ යුතු ක්‍රමවේදය කුමක් ද ආදි වශයෙන් ඒ හා සම්බන්ධ කරුණු සාකච්ඡාවට ලක් කොට තිබේ. ²⁶ දළදා වහන්සේගේ තේවා මුරය පිළිබඳ වැදගත් තොරතුරු කිහිපයක් මෙහි අන්තර්ගත වේ. තේවා ව අනෙක් පාර්ශ්වයට බාරදෙන දින තේවා ව සඳහා තෝරාගත් "...තුන් නම හා මුරය අයත් පාර්ශ්වයේ සංඝයා කැටුව මහානායක තෙරුන් වහන්සේ තේවා භාණ්ඩාදිය හොඳින් බලා බාරගෙන ඉහතකී තුන්නමට දළදා තේවමුර පිළිබඳ කටයුතු බාරදිය යුතු...." ²⁷ මේ ආදි වශයෙන් එන විස්තරයෙන් දළදා වහන්සේගේ තේවා කටයුතු සඳහා හිඤ්ඤාත් වහන්සේලා තෝරා ගන්නා ආකාරයත් පාර්ශ්වයේ මහානායක හිමියන් විසින් ඒ සඳහා කළ යුතු කාර්යභාරය කවරේද යන්නත් පැහැදිලි වේ. මෙම ක්‍රියා පටිපාටිය වර්තමානය තෙක් ක්‍රියාත්මක හෙයින් එය වැදගත් ව්‍යවස්ථාමය කරුණක් ලෙස පෙන්වාදිය හැකි ය.

පරමධම්ම කතිකාවත සඳහන් කරන ආකාරයට ක්‍රි. ව. 1845 දක්වා නායක පදවි තානාන්තර ලබාගත යුතුව තිබුණේ මහනුවර මහ එජන්තට ආයාචනා පත්‍ර ලබාදීමෙන් ය. නමුත් එම ක්‍රමය වෙනස් කොට මෙතැන් සිට අස්ගිරි විහාරයේ කාරක සංඝ සභාව වෙත අයදුම් පත්‍ර බාරදී නායක පදවි ලබාගත යුතු යැයි දන්වා තිබේ. නායක පදවි ලබාදිය යුතු ක්‍රමවේදය ද මෙහි අන්තර්ගත වේ. "නායක ධානාන්තරවලට යෝග්‍යතැන් තෝරා ගැනීමේ විභාගයට වර්ෂ 1853 ක් වූ අප්‍රේල් මස 7 වෙනි දින ලකුණු කල නොම්මර 152 දරණ ලියුමේ සහ වර්ෂ 1857 ක් වූ ජූලි මස 15 වෙනි දින ලකුණු කල නොම්මර 1078

දරණ ලියුමේ දක්වා එෑ ප්‍රකාරයට අනුව අහෙදෝපචාරයෙන් සලකන නිත්තවෙල හා සුදුහුම්පොල යන සාමන්ත මහා විහාර ඇතුළු අස්ගිරි විහාරවාසී උපසපත් ශාමදෙනා වහන්සේට සතියක් කල් ඇතුළු දැනුම්දී පෝය ගෙට රැස්කරවඩ යුතු.”²⁸ මීට පෙර නායක පදවි පත් කිරීමේදී අස්ගිරි විහාරයේ මහානායක හිමියන් හා අනුනායක හිමියන් අතර ප්‍රශ්නයක් ඇති වුණි. අනුනායක හිමියන් විසින් කරන ලද රපෝත්තුවක් නිසා පිරිනැමූ නායක පදවි අවලංගු කරන ලදී. එනිසා ඉංග්‍රීසි ආණ්ඩුව ගැටලු ඇති නොවීමට කතිකාවතක් සම්පාදනය කරගන්නා ලෙස අස්ගිරි විහාරීය සංඝයා වහන්සේට දන්වා සිටියේ ය. එහි ප්‍රතිඵලයක් ලෙස ඉහත සඳහන් කරන්නට යෙදුණු ක්‍රමවේදයට අනුව නායක පදවි පත් කිරීමට කතිකාව කරගත් ආකාරයක් දක්නට පුළුවන. එහි එන කරුණු ඉතා හොඳින් ක්‍රියාත්මක වූයේ නම් නූතනය තුළ නායක පදවි පත් කිරීමේදී ගැටලුවක් ඇති නොවනුමාන ය.

වර්තමානය වන විට නිකායන් තුළ ප්‍රාදේශීය හා පළාත් වශයෙන් පළාත් නායක, දිශා නායක, අධිකරණ නායක, උප අධිකරණ නායක, ද්විතීය නායක ආදී වශයෙන් නායකවරු ගණනාවක් නියෝජනය වේ. බහුනායකත්වයෙන් ශාසනයට යහපතක් සිදුවන්නේ නැත. සිදුවන්නේ විනාශයක් පමණි. ඒ බව කතිකාවතින් ද අවධාරණය කර තිබේ. එනිසා නායක පදවියකට යම් කිසි හිඤ්ඤාවක් තෝරා ගන්නේ නම් ඒ සඳහා සුදුසුකම් ඇති අය ම තෝරාගත යුතු ය. “සත්තෙ නිබ්බාණපතෙතිති නායකො” යි කියන ලද ගම්භිරාරථය ධරන්නා වූ ලොකොත්තර නායක නාමය හැර සාමාන්‍ය ලොකික නායක නාමයක් දැරීමට තේරුණික සර්වඥ ශාසනයෙහි ග්‍රන්ථ විදර්ශනා සංඛ්‍යාත උභය ධුරයෙහි කාරණා කියාදී හිඤ්ඤන් ශාසන මාර්ගයට පමුණුවාපීමෙහි සමර්ථ දැනමිති මහතෙරුන්ට මහානායකානුනායක ධානාත්තරදරඬ යුතු.”²⁹ යන කතිකා පාඨයට අනුව නායක පදවියක් ලබාදිය යුත්තේ කාට ද, එය ලබාගන්නා අය කවර සුදුසුකම්වලින් පිරිපුන් විය යුතු ද යන්න මෙයින් සාකච්ඡාවට බඳුන් කොට තිබේ. නායක පදවි පිරිනැමීම පිළිබඳ නිර්දේශ මේ ආකාරයෙන් සඳහන් වුව සැබවින් ම නායක පදවි පත් කිරීම පරමධම්ම කතිකාවතේ සඳහන් ආකාරයට ම සිදු වූයේ ද යන්න සැක සහිත ය.

පරමධම්ම කතිකාවතේ දක්නට ලැබෙන තවත් සුවිශේෂිත කරුණක් වනුයේ එම පාර්ශ්වයේ මහානායක හා අනුනායක පදවි පත්කර ගැනීම සම්බන්ධ කාරණයයි. අස්ථිර පාර්ශ්වයේ මහා නායක හා අනුනායක පදවිවලට පත්කර ගත යුත්තේ එම විහාරයේ නේවාසිකව වාසය කරන ශික්‍ෂාකාමී භික්‍ෂූන් වහන්සේලා පමණි. මෙහි ම සඳහන් වැදගත් කරුණක් වනුයේ මහානායක ආදී තනතුරු සඳහා ඉදිරිපත් වන භික්‍ෂූන් වහන්සේලා අතර සමාන සුදුසුකම් ඇති දෙදෙනෙක් සිටියහොත් කුසපත් ඇදීමෙන් සුදුස්සා තෝරාගත යුතු බව යන්නයි. එසේම මහානායක පදවිය යනු පුද්ගලික පදවියක් නොවන බවත් එය පොදු තනතුරක් බවත් එසේ හෙයින් මහානායක හිමියන් යම් යම් කරුණුවලදී කිසිවෙකු හා පක්‍ෂ පාති නොවී කාරක සංඝ සභාවේ වැඩි දෙනා වහන්සේගේ මතය ක්‍රියාත්මක කළ යුතු යැයි අවධාරණය කර ඇත.³⁰ මේ ආකාරයෙන් මහනායක පදවිය හා උන්වහන්සේගේ කාර්යභාරය කවරේද යන්න කතිකාවතීන් සාකච්ඡාවට ලක්කර තිබේ. කතිකාවතේදී වැඩි වශයෙන් මහානායක පදවිය පිළිබඳව සාකච්ඡා කරන්නට ඇත්තේ එය පොදු පදවියක් වූ නිසා විය යුතු ය. එසේම එයින් යම් යම් පිරිස්වලට අගතියක් වේය යන අදහස නිසා ද මේ ආකාරයෙන් එම පදවිය පිළිබඳව වැඩි වශයෙන් අවධානය යොමු කර කරුණු සාකච්ඡා කරන්නට ඇතැයි කල්පනා කළ හැකි ය. පරමධම්ම කතිකාවත සම්පාදනය කිරීම සඳහා අස්ථිර විහාරයේ එකල මහනායක හිමියන්ගේ ක්‍රියා කලාපය හේතු වූ නිසා නැවත එවැනි තත්ත්වයක් ඇති නොවීම සඳහා මේ ආකාරයෙන් දීර්ඝ ලෙස කරුණු දැක්වීමක් කර තිබෙන බව කිව යුතු ය.

මහනායක පදවිය පිළිබඳ කරුණු පැහැදිලි කිරීමෙන් පසුව සාකච්ඡාවට බඳුන් කොට ඇත්තේ ලේඛකාධිකාරී හිමියන්ගේ වැඩ කටයුතු පිළිබඳවයි. කිසියම් වෝදනාවක්, අභියාචනාවක් ආදී වශයෙන් කිසියම් ප්‍රශ්නයක් හා වෙනත් දෙයක් පෝයගෙහි සාකච්ඡා කරන විට ඊට අදාළ සියලු තොරතුරු සිය වාර්තා පොතේ සටහන් කරගත යුතු බවත් එම පොත් හා වාර්තාව සභා සම්මත කරගැනීම මූලාශ්‍රය සිටින විට ම කරගත යුතු බවත් එය කිසි විටෙකත් ඉන් බැහැරව නොකොට යුතු බවත් ආදී වශයෙන් කරුණු රැසක් සාකච්ඡාවට ලක්කර තිබේ.³¹ මෙම කරුණු සමස්ත අස්ථිර විහාරීය පාර්ශ්වයේ සංඝයා වහන්සේ

සම්බන්ධ කරුණක් නොවන නමුත් ලේඛකාධිකාරී හිමියන්ගේ වැඩ කටයුතු පාර්ශ්වයේ ඉදිරි කටයුතුවලට වැදගත් හෙයින් එම තනතුර පිළිබඳව මේ ආකාරයෙන් සාකච්ඡාවට ලක්කරන්නට ඇතැයි කල්පනා කළ හැකි ය.

ලේඛකාධිකාරී තනතුර හැරුණු කොට අස්ගිරි විහාරයේ සාංඝික දේපළ ආරක්‍ෂා කරලීම සඳහා භාණ්ඩාගාරික හිමි නමක් ද පත්කරගන්නට යෙදුණු බව කතිකාවතේ එන විස්තරයෙන් පැහැදිලි වෙයි.³² අස්ගිරි විහාරයට බුද්ධ සන්තක ඉඩමක් තිබුණු බව කතිකාවතේ සඳහන් වන අතර එය 'තලගහමුලවත්ත' ලෙස එහි සඳහන් වේ. එයින් ලැබෙන ආදායම් පරිශීලනය කරන ආකාරය පිළිබඳ විස්තරයක් මෙහි ඇතුළත්ව තිබේ. මීට අමතරව අස්ගිරි විහාරය හා ඊට අනුබද්ධ විහාරස්ථානවල ආදායම් හා වස්තු පරිපාලනය කළ යුතු ආකාරය පිළිබඳව දිගු විස්තරයක් මෙහි ඇතුළත් වේ.³³ අස්ගිරි විහාරයේ භාණ්ඩාගාරික තනතුර නව තනතුරක් වන අතර එය ඒ ආකාරයෙන් ම මේ වන තෙක් පවතින්නේ ද යන්න කිව නොහැකි ය.

පරමධම්ම කතිකාවතේ තිස් හත්වන පත් ඉරුව පැහැදිලි නැත. එය කියවා ගැනීමට මඳක් අසීරු වන හෙයින් නිශ්චිතව එහි සඳහන්ව ඇත්තේ කුමක් ද යන්න කිව නොහැකි ය. කතිකාවතේ අවසන් පත්ඉරුව තිස් අටවැන්නයි. එහි අවසානයේ පරම් ධම්ම කතිකාවත අස්ගිරි විහාරීය පරම ධම්ම සංඝ සභාව විසින් වර්ෂ 1858 ක් වූ ජූලි මස 19 වෙනි දින අස්ගිරි විහාරයේ උපෝෂ්ඨාගාරයේදී සම්මත කරගන්නට යෙදුණු බව සඳහන් කර තිබේ. මෙම කතිකාවත පිළිගන්නා බවට තත් අවධියේ මහානායක ධූරය දැරූ අතිපූජ්‍ය යටවත්තේ ස්වර්ණචෝති මහානායක හිමිපාණන් හා අනුනායක අතිපූජ්‍ය පැපලේ අත්ථදස්සි අනුනාහිමියන් විසින් අත්සන් කළ බව එහි සඳහන් ය. උන්වහන්සේලා සිය අත්සන් යොදා ඇත්තේ "යටවත්තේ සහ පැපලේ" යනුවෙනි.³⁴ කතිකාවතේ අවසානයේ එන විස්තරයෙන් පැහැදිලි වනුයේ මෙම කතිකාවත වර්ෂ 1858 වැන්නේදී සම්පාදනය කළ බව ය. ඒ සඳහා තත් අවධියේ මහනායක හා අනුනායක යන හිමිවරුන්ගේ අනුමැතිය ලැබුණු බව උන්වහන්සේලා අත්සන් කිරීමෙන් තහවුරු වේ.

ඉහත සඳහන් කළ කරුණුවලින් පැහැදිලි වනුයේ පරමධම්ම කතිකාවත අස්ගිරි පාර්ශ්වීය සංඝයා වහන්සේලාගේ සුපේශල ශික්‍ෂාකාමිත්වයන් සමාජීය ජීවිතයන් සංඝ සාමග්‍රියන් අපේක්‍ෂා පෙරදැරිව සම්පාදනය කර ඇති බව ය. නායක පදවි පත් කිරීම සම්බන්ධයෙන් ඇති වූ ගැටලු හා ඒව නිරාකරණය කරගත් ආකාරය, පැවිදි උපසම්පදා කටයුතු සිදු කළ යුතු ආකාරය, පොහොය කිරීම් හා අස්ගිරි විහාරයේ පෝයගේ වැඩ කටයුතු, මහනායක හිමියන්ගේ කාර්යභාරය, ලේඛකාධිකාරී හිමියන්ගේ හා භාණ්ඩාගාරික හිමියන්ගේ කාර්යභාරය, අස්ගිරි විහාර පරිපාලනය හා ගණම් මිණුම් කටයුතු, හික්‍ෂුන් වහන්සේලාගේ ශික්‍ෂා කාමිත්වය, ආයති සංවරය, තත් අවධියේ හික්‍ෂුන් වහන්සේලා අතින් සිදු වූ වැරදි හා ඒවා නවත්වාලිය යුතු ආකාරය ආදී වශයෙන් ශාසනික අතින් අතිශයින් වැදගත් කරුණු රැසක් සාකච්ඡාවට ලක්කර ඇති බව පැහැදිලි වේ. එහි එන බොහෝ කරුණු නූතන හික්‍ෂු සංඝ සමාජයට ද අතිශයින් වැදගත් බව කිව යුතු ය.

ආන්තික සටහන්

1. “බුද්ධ වජ්‍රියෙන් දෙදහස් සිව්සිය එක් වැනිවූ ක්‍රිස්තු වජ්‍රියෙන් එක්වා දහස් අටසිය අට පනස් වසට පැමිණි මෙම ජූලි මස දහනව වෙනි දින”පරමධම්ම කතිකාවත, මැද පන්සල, අස්ගිරි විහාරය, මහනුවර, පන්ඉරු අංක 01.
2. එම, පන්ඉරු අංක 01 - 02.
3. එම, පන්ඉරු අංක 02 - 03.
4. එම, පන්ඉරු අංක 03 - 04.
5. එම, පන්ඉරු අංක 04.
6. එම, පන්ඉරු අංක 04. (පසු පිට)
7. එම, පන්ඉරු අංක 05.
8. එම, පන්ඉරු අංක 05 - 06.
9. එම, පන්ඉරු අංක 06.
10. එම, පන්ඉරු අංක 06 - 09.
11. එම, පන්ඉරු අංක 07 - 37.
12. එම, පන්ඉරු අංක 12 - 13.

13. එම, පත්ඉරු අංක 14.
14. 'සම්මතයක් ලද තෙතක් මුත් ඒ ඒ තෙන අසම බණ නොකිය යුතු' ජයතිලක, ඩී. ඩී., කතිකාවත් සඟරා නම් වූ සංඝ සම්මත ව්‍යවස්ථා, දඹදෙණි කතිකාවත, එස්. ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ, මරදාන, 2002, පි. 18.
15. 'කාව්‍ය නාටකාදී ගර්භිත විද්‍යා තමා නුගත යුතු. අනුනුත් නුගැන්විය යුතු', එම, දඹදෙණි කතිකාවත, පි. 18.
16. 'යක්ෂ ප්‍රලයකිරීම් අංජනම්ඵලිය ඇරීම් මන්ත්‍රපුරවා සොරුන් ඇල්ලීම් නිමිති ජේත කීම් ආදී ගර්භිත විද්‍යා නොකටයුතු නුගතයුතු' එම, රාජසිංහ කතිකාවත, පි. 36.
17. 'බුද්ධ වෘතියෙන් දෙදහස් සිව්සිය එක් වැනිවූ ක්‍රිස්තුවෘතියෙන් එක්වා දහස් අටසිය අට පනස් වසට පැමිණි මෙම ජූලි මස දහනව වෙනි දින' පරමධම්ම කතිකාවත, මැද පන්සල, අස්ගිරි විහාරය, මහනුවර, පත්ඉරු අංක 14.
18. එම, පත්ඉරු අංක 15.
19. එම,
20. එම,
21. එම, පත්ඉරු අංක 14 - 15.
22. එම, පත්ඉරු අංක 17.
23. එම,
24. එම, පත්ඉරු අංක 18 - 23.
25. එම, පත්ඉරු අංක 24.
26. එම,
27. එම, පත්ඉරු අංක 24 - 25.
28. එම, පත්ඉරු අංක 26.
29. එම, පත්ඉරු අංක 27 - 28.
30. එම, පත්ඉරු අංක 28 - 30.
31. එම, පත්ඉරු අංක 33.
32. එම, පත්ඉරු අංක 34 - 36.
33. එම, පත්ඉරු අංක 36.
34. එම, පත්ඉරු අංක 38.